(ڳـــل ـ ٢٨)

ويد ۽ آتم وگيان ڄاڻڻ واري کي ئي ستگورو ڪوٺي سگھجي ٿو. گورو پلي ڪيترو به ودوان هجي پر جي پنهنجي شش کي سڄاڳ ڪري، هن کي نج سروُپ جو گيان نٿو ڪرائي سگهي ته اُن کي ستگورو ڪوٺـ چٿي سگھبو. رواجي طرح پتا، برابر پنهنجي پٽ يـا ڌيءَ جي شرير جو جنم داتا آهـي، ليڪن ستگورو، جنم ۽ مرڻ کان مڪت ڪرائڻ وارو شخص آهي. سائين بابا چوندا هئا ته ”منهنجو شش پلي هزار ڪوهه پري رهندو هجي، ته بـ هو شرڏيءَ طرف ائين ڪڇجي ايندو، جئن ڌاڳي ۾ ٻڌل پکي ڇڪجي ايندا آهن.“

لالا لڪشميچند اصل ونيڪٽيشور پريس ۾ نوڪري ڪندو هو، پر آها ڇڏي ريلوي ۾ آيـو ۽ پوءِ وري ميسرس رئـلي برادرس ۽ ڪمپني ۾ منشي (ڪلارڪ) جي نوڪري ڪرڻ لڳو. ١٩١٠ ۾ هن جو سائين بابا سان سمپرڪ ٿيو.

ناتال کان هڪ ٻه مهنا اڳي، سانتاڪروز ۾، هـن سپني ۾ هڪ ڏاڙهيءَ وارو ڏٺو، جنهن کي چوڌاري

ستسنگي ڀڳت ويڙهي ويٺا هئا، ڪجهه ڏينهن ڪانپوءِ، هوُ هڪ دوست دتاتريه مجمُونات جي گهر، داس گڻو، جو ڪيرتن ٻڌڻ ويو. داس گڻوُ ڪيرتن ڪندي، سائين بابا جون ليلائون ٻڌائيندو هو. سائين بابا جي بيان ڪرڻ تي، اڪشميداس کي ڏنل سپنو ياد آيو ۽ اِنهي فيصلي تي پهتو ته سپني ۾ برابر سائين بابا جو درشن ڪيو هوم. مطلب ته داس گڻوءَ جي ڪيرتن، ڪٿا ۽ تڪارام ڀڳت جا ڀڄن ٻڌي، هن پڪو اِرادو ڪيو ته شرڌيءَ ياترا ضرور ڪجي.

سچي دل وارن ڀڳتن ۽ پياسي جگياسين کي، پرماتما ستگورو ڳولي هٿ ڪرڻ ۾ مدد ڪندو آهي. اُنهيءَ رات جوئي اُنين ٻجي، هڪ دوست شڪرراوَ اچي سندس گهر ڪڙڪايو ۽ چيو ته ”مون سان گڏجي شرڌيءَ هلڻ لاءِ تيار آهين؟“ هو اِهو ٻڌي، خوشيءَ ۾ ڄڻ ته نچڻ لڳو ۽ پنهنجي ڀاءُ کان پندرهان روپيا اُڌارا وٺي، ضروري سامان ڪٺي، دوست سان گڏ نڪتو. ريل گاڏيءَ ۾ چار مسلمان ياتري به هئا، جي شرڌيءَ جي ڀرسان ڳوٺن ۾ رهندا هئا ۽ گهر موٽي رهيا هئا. لڪشميچند اُنهن کان سائين بابا جي باري ۾ خبر چار پڇي ۽ هنن ٻڌايو ته سائين بابا ڪيترن سالن کان شرڌيءَ ۾ رهندو آهي ۽ برابر پهتل شخص آهي. گاڏيءَ ۾ ڪي ڀڄن به ڳايائون.

ڪوپرگانو شهر ۾ پهچي، ٻنهي ڄڻن باباجن لاءِ زيتونن جي پيٽا ڏيڻ جو خيال ڪيو ۽ جڏهن شهر گهمڻ نڪتا ته زيتونن وٺڻ جو خيال ئي ڀلجي ويا. جڏهن شرڊيءَ جي ويجهو آيا ۽ زيتونن وٺڻ جي يادگيري پين ته ڏسن ته هڪ ٻڍي اِستريءَ زيتونن جي ٽوڪري کڻي، سندن ٽانگي پٺيان ڊوڙي پيئي اچي. اِهو ڏسي هنن ٽانگو بيهاريو ۽ ٻڍيءَ کان زيتون خريد ڪيا. آخر ۾ ٻڍڙيءَ چيو ته باقي جيڪي زيتون بچيا آهن سي مهنجي طرفان باباجن کي پيش ڪجو. ٻڍيءَ جي واتان اِهي لفظ ٻڌي، ٻئي عجب ۾ پئجي چوڻ لڳا ته "شاباس هجي هن ٻڍيءَ جي ڀڳتيءَ کي." لڪشميچند دل ۾ چيو ته "هي ٻڍي، شايد سپني ۾ ڏٺل ڏاڙهيءَ واري جي ويجهي مائٽياڻي هوندي."

شرڊيءَ جي ويجهو پهچڻ تي، مسجد تي چڙهيل جهنڊا جهوليندا نظر آين ۽ ٻنهي اُنهن کي ٽانگي مان ئي نمسڪار ڪيو. مسجد ۾ پهچي، رسم موجب پوڄا ڪري، باباجن جي چرنن کي پڙنون وانگي چنبڙي پيا. ليڪن موٽ ۾ باباجن جي واتان هي عجيب لفظ نڪتا ته "سالن وات تي پهچن به ڪيو پوءِ بين کان پڇا ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي؟ سچو سپنو ڪو جُهنو ٿي سگهندو ڇا؟ مارواڙيءَ کان اُچتي (اُڌار) وٺڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي؟ مراد پوري ٿي يا نه؟"

لڪشميچند سپني جو اکر ٻڌي، باباجن کي انترڀامي سمجھي، من ئي من ۾ باباجن کي پنهنجو گورو ڪري سويڪار ڪيائين. باباجن جي اهــا مواد اصل ڪانــ هوندي هئي ته سندن ساراهه ٿئي يا ڪن خاص وڏن ڏڻن تي، ماڻهو سندن درشن اچي ڪن. هو هر وقت پنهنجي مستيءَ ۾ مگن رهندا هئا ۽ پرواه ئي ڪانه ڪندا هئا ته ڪير آيو ڪير ويو. جيڪي نزديڪ اچي چرڻ وندنا ڪندا هئا، انهن سان ئي ڳالهائيندا هئا.

سانجا پرساد - کچڙي

منجهند جي پوڄن ڪرڻ مهل، لڪشميچند کي هڪ ڀڳت ”سانجي“ جو پرساد ڏنو، جــو هن کي اهڙو وڻيو، جو ٻئي ڏينهن به چاهيائين ته ڪاٿان لاءِ ملي ۽ سندس آس پوري ڪانه ٿي. ٽئين ڏينهن منجهند جي آرتيءَ مهل باپو صاحب جوڳ، باباجن کان اچي پڇيو ته ڪهڙو پرساد تيار ڪريون؟ باباجن فرمايو ته ”سانجا“ پرساد ٺاهي اچجو. هو ٻن ٿالهين ۾ اهــو ڪٺي آيو. لڪشميچند کي ٻڪ ۾ تڪي لڳي هئي ۽ ساڳئي وقت پٺيءَ ۾ سور به هوس ته باباجن چيس ”توکي ٻـڪ ۾ لڳي آهي ۽ ڪمر ۾ بـ سور اٿيئي. اڄ سانجي پرساد جي دوا ڪري کاءُ.“ لڪشميچند جو ٻيهر تصديق وٺيو ته باباجن سچ پچ انترڀامي آهن.

لڪشميچند کي چاوڙي جي جلوس ڏسڻ جو نه موقعو مليو هو ان ڏينهن بابا کي ڪنگهه جي تڪليف هئي. لڪشميچند کي دل ۾ سنسو پيو ته ڪنهن جي بري نظر پوڻ ڪري باباجن کي ڪنگهه ٿي آهي. ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن باباجن مسجد ۾ ويا تڏهن شاما کي چيائون ”ڪالهه جو مونکي ڪنگهه جي تڪليف ٿي هئي، سان مان ڀانيان ٿو ته ڪنهن جي بري نظر هئڻ ڪري ٿي هئي.“ لڪشميچند جڏهن اهي لفظ ٻڌا، تڏهن سمجهي ويو ته باباجن منهنجي اندر ۾ جيڪو سنسو پيدا ٿيو هو، اهو انترياميتا سان سهي ڪري، دهرائي رهيا آهن. بس تنهن ڪاڻ لڪشميچند جو باباجن ۾ درڍ وشواس جمي ويو، ته بيشڪ پورا انترجامي آهن ۽ ڏنڊوت نمسڪار ڪري پرارٿنا ڪيائين ته ”ڪرپا ڪريو ته منهنجو من هريءَ جي ڀڄن ۽ اوهان جي چرڻن ۾ ئي لڳو رهي. مون ديڻ داس تي هردم ڪرپا درشٽي ڪري، رکشا ڪندا رهندا. اهڙي مهر ڪندا، جو اوهان جي چرڻن جي سمرڻ ۾ باقي بچيل حياتي وتيت ڪريان. هاڻي آگيا ڏيو ته گهر وڃان.“

باباجن ڪيس اُدي پرساد ڏيئي وڃڻ جي آگيا ڏني، ۽ لڪشميچند پنهنجي دوست ۽ استريءَ سميت رات تي باباجن جي ساراهه ڪندا واپس موٽيا ۽ حياتي ڀر باباجن جا ”ڪٽر ڀڳت“ ٿي پيا. سندن شهر

مان کوبہ شرڌيءَ ڏانهن ايندو هو تہ اُن هٿان باباجن لاءِ هار ڪافوُر ۽ دکشڻا ضرور موڪليندا هئا.

برهانپور جي هڪ اِستريءَ سپنو لڌو تہ باباجن در تي بيٺي، کچڙي گهري رهيا آهن. يڪدم اُٿي در ڪولبائين ۽ ڪير بہ ڏسڻ ۾ ڪين آيس. تڏهن بہ ڪيس خوش ٿي تہ باباجن جو درشن تہ مليم. اِها ڳالهہ هن پنهنجي پتيءَ ۽ ٻين ماڻهن سان ڪئي. سندس پتي ٽپال کاتي ۾ نوڪر هو ۽ ٻئي ڌرمي خيالن وارا هئا. جڏهن هنجي بدلي آڪولا ۾ ڪئي ويئي تہ ٻنهي شرڌيءَ جي ياترا ڪرڻ جو فيصلو ڪري نڪتا ۽ وات تي گومتي نديءَ جو تيرٿ پيئي پوءِ شرڌيءَ پهتا.

جيتوڻيڪ ٻئي جڻا خيال ڪري آيا هئا تہ باباجن
کي کچڙي کارائينداسين پر ڪن سببن ڪري، هنن کي
(۱۴) ڏينهن کچڙي کارائڻ جو وجهہ ڪين مليو. اِستري
(۱۵) ڏينهن کچڙي ٺاهي مسجد ۾ کڻي آئي ۽ ڏٺائين
تہ باباجن ٻين سان گڏجي ڀوڄن ڪرڻ لاءِ ويٺا آهن
۽ لنگر جي اڳيان ٽنگيل پڙدو، هيٺ لاٿو ويو آهي.
پر هيءَ پريمڻ پريم جي وس ٿي، پڙدو هٽائي اندر هلي
ويئي تہ باباجن چيو "مونکي اَڄ کچڙيءَ جي ضرورت آهي."
پريمڻ مائي کچڙيءَ جي ٿالهي يڪدم باباجن جي اڳيان
رکي ۽ باباجن اُن مان کچڙي کائڻ لڳا. ٻيا سڀ عجب
۾ پئجي چوڻ لڳا تہ باباجن، پنهنجن ڀڳتن جي پيار

جي وَس ٿِي، اهڙيون ليلائون ڪندا آهن. مائي ڪيٽي ڪارائي گد گد ٿي گهر موٽي.

ويرمگام جو رهندڙ ”ميگها“، بلڪل سادو سودو ۽ اَڻ پڙهيل شخص هو؛ راءِ بهادر سائي جو رسويو هو. هو شؤ مهراج جي اُپاسڪ هو ۽ ”اوم نمه شوايہ“ منتر جو جاپ ڪندو هو. هن کي ايترو به گيان ڪين هو تہ سنڌيا ۽ گايتري منتر ڇا ٿيندا آهن. راءِ بهادر سائي جو مٿس پيار هو، تنهن ڪري هن پنهنجي رسوئي ميگها کي سنڌيا پوڄا ڪرڻ لاءِ گايتري منتر چوڻ سيکاريا ۽ کيس چيو تہ ”شؤ مهراج جو ساکيات اوتار هنوقت شرڊيءَ ۾ اٿيئي. وڃي اُنهيءَ جو درشن ڪري اچ.“

ميگها جنهن ٻروچ اِسٽيشن تي پهتو هو تہ کنهنجي واتان ٻڌائين تہ سائين بابا هڪ مسلمان آهي، سو ويچارو منجهي گهوڙها ٿي پيو ۽ اچي سائي صاحب کي چيائين تہ مونکي شرڊيءَ نہ موڪليو. ليڪن هن کيس زوريءَ گاڏيءَ ۾ چاڙهي روانو ڪيو ۽ پنهنجي سهري گڻيس دامودر (دادا ڪاليڪر) کي چٺي تہ لکي ميگها رسوئي جي باباجن سان واقفيت ڪرائجو.

ميگها جڏهن مسجد ۾ گهڙيو تہ باباجن گرجنا ڪري چيو تہ ”هن کي ٻاهر ڪڍو“ ميگها ڏي نهاري چيائون تہ ”پاڻي، تون ڪلين براهمڻ ڪل جو آهين ۽ مان آهيان هڪ مسلمان، جنهن گـــي ڇهڻ سان، تنهنجي

جاتي پوشت ۽ اُپوتر ٿــي پوندي، تنهن ڪري هتان نڪري ٻاهر هليو وڃ." ميگها ڏڪي ويــو ۽ اچرج ۾ پئجي ويو ته منهنجي من جي اندر جو خيال، باباجن ڪئن سهي ڪيو!

پو پــوءِ ميگها ڪنهن طرح سان اُلــي رهي پيو ۽ پنهنجي اِڇا اَنوسار شيوا ڪندو رهيو ته ٻه سعدس من جي اِڇا ترپت ڪانه ٿي ۽ موٽي آيو ۽ اُتان وري ناسڪ ضلع جي "ترمبڪ" شهر ۾ هليو ويو. وري هڪ سال ڪانپوءِ شرڊي آيو ۽ دادا ڪيلڪر جي چوڻ تي، ڪيس مسجد ۾ رهــڻ جو اوســر مليو. سائين بابا ڪيس ڪوبه اُپديش ڪين ڏنو پر پنهنجي شڪتيءَ د ٿاران هنجي من ۾ سداري جو اهڙو ڦيرو آندو، جو ميگها سائين بابا کي ساکياٽ شو مهراج جو اوتار ڪري سمجهڻ لڳو.

شو مهراج جي پوڄا "ٻلوپٽرن" يعني ول جي پنن يا آڪ جي ڦليءَ وغيره سان ڪئي ويندي آهي، تنهن ڪري ميگها ٻلوپترن جي ڳولا ۾ پري پري هليو ويندو هو. اول هرروز سيني ديوتائن جي مندرن ۾ وڃي پوڄن ڪندو هو ۽ پوءِ موٽــي اچي باباجن کي پرڻام ڪري، سندن چرنن کي پيروُن ڏيئي، پوءِ چرڻامرت وٺندوُ هو.

هڪ دفعي کنڊوبا جو مندر بند هو ته ميگها موٽي مسجد ۾ آيــو ۽ باباجن جا چرن دٻائڻ ويٺو پــر بابا

چيس ته ”کنڊوبا مندر جو دروازو کليو آهي. اَول اُتي وڃي پُوڄا ڪري، پوءِ هتي اچي شيوا ڪر. ميگها ست وچن چئي اوڏانهن ويو تہ مندر جا دروازا برابر کليل هئا ۽ ميگها اندر وڃي، هميشه جيان پوڄا ڪري جڏهن مسجد ۾ موٽي آيو تڏهن باباجن سندس شيوا قبول ڪئي.

”ساڌ ڪي سويا ڪا ناهي انت-

ساڌ ڪي سويا سدا ہي اَنت.“

(گورواڻي)

هڪ دفعي ميگها يڳت ڪي خيال ٿيو تہ بابا کي مڪر سنڪرانت جي شڀ ڏينهن تي چندن جو ليپ لڳايان ۽ گنگا جل سان اِشنان ڪرايان. اول تہ باباجن اُن جي آگيا نہ ڏني، پر ميگها جي بار بار چوڻ تي قبول ڪيائون. گومتي نديءَ جي پاڻي آڻڻ لاءِ ميگها کي پنجن ميلن جو چڪر ڪاٽڻو پيو. منجهند تائين سڀ بندوبست پورو ڪري، بابا کي اِطلاح ڏنائين تہ هاڻي سڀ تياري آهي. بابا چيس تہ ”مون کي اِنهيءَ جهڳڙي کان دُور رهڻ ڏي. مان فقير ماڻهو، تنهنکي گنگا جل جي اِشنان سان ڪهڙو مطلب؟“ پر ميگها بہ مڙئي نہ. هن جو درڍ سنڪلپ هو تہ شو مهراج تہ گنگا کي ڀاڳ جٽائن ۾ ڌارڻ ڪيو آهي، تنهن ڪري

شو مهراج روپ بابا کي پڙهڻ لاءِ تي پرستتا ٿيڻ لڳي ۽ منهنجو بہ ڌرم آهي تہ بابا کي گنگا جل سان اشنان ڪرائڻ. آخر بابا کي ئي مڃڻيو پيو.

”ميري باندي ڀڳت چڏاوئي،

باندي ڀڳت، نہ ڇوڙي موهہ-

ايڪ سمي موڪٿ گهہ باندي،

تہ ڦن موہہ جواب نہ هوءِ.“

گورواڻي.

ميگها جي پريم جي وس ٿي، باباجن مسجد مان لهي هيٺ آيا ۽ هڪ وڏي ٿالهہ ۾ ويٺا ۽ چيائون تہ ”ڀڳت ميگها، ڀلا ڀلي مهرباني ڪر، جو گنگا جل سان فقط منهنجي مٿي کي ڪٽي ڏوءِ. سرير جو مکيہ انگ آهي سر، انهيءَ کي سنان ڪرائڻ تہ سڄي سرير جو سنان ٿي ويو.“ ميگها ”اڇا اڇا“ چئي گنگا جل سان سنان ڪرائڻ شروع ڪيو ۽ خوشي وچان ”هر هر گنگي“ جي ڌني هڻڻ لڳو. گنگا جل جي گهاگهر بابا مٿان ڏيري وجهي، پوءِ موج وچان بابا جي اکين ۾ نهارڻ لڳو پر ڏسڻ ۾ آيس تہ صرف مٿو ۽ منهن آلا آهن ۽ سرير سڄو سڪل آهي!! اها ليلا ڏسي باباجن اڳيان ڏنڊي وانگيان ليٽي پيو.

ڀڳت ميگها، باباجن کي بہ دفعا سنان ڪرائيندو

هو. پهرين مسجد ۾ بابا کي، ۽ پوءِ باباجن جي مورتيءَ کي، جا نانا صاحب چندورڪر نهرائي ڏني هئي. پريا پارهن مهنا، ميگها سندن ڪرائڻ جي شيوا ڪئي. باباجن کي به ميگها جي ڀڳتي ۽ درڍ وشواس جو قدر ڪري کيس درشن ڏنو. هڪ صبح جو ميگها پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ بستري تي سمهيو پيو هو ۽ اڌ ننڊ ۾ هو ته بابا مٿس "اڪشت" چانور ڦٽا ڪري چيو "ميگها، مونکي ترشول لڳاءِ." ميگها جيئن اُٿي اٿي، تيئن اکيون کوليائين ته ڪو ڪو ڪو نه ڏٺائين. اُنتوڏيان تي ويو ۽ ميگها ڏنو ته سندس چوڌاري اڪشت پکڙيا پيا آهن!

ميگها يڪدم باباجن وٽ ڊوڙي ويو ۽ سڄو بيان سڻائي چيائين ته "هاڻي مون کي ترشول لڳائڻ جي آگيا ڏيو." باباجن چيس ته "مون ته توکي آگيا ڏني پر تو اُن کي سپنو سمجهيو آهي." ميگها هٿ جوڙي چيو ته "اوهان مون کي ننڊ مان ته ڏيا ڪري جاڳايو پر مون مؤڙهل موڪه کي سڀ دروازا بند ڏسي ڏٺا، سرڻ ۾ آيا پوءِ اوهين اندر ڪئن آيا؟" باباجن چيو ته "مون کي پهچڻ لاءِ ڪنهن به دروازي جي ضرورت ناهي. مان هر ڪنهن هنڌ پهچي سگهان ٿو ۽ سڀني پراڻين ۾ سمايل آهيان. جيڪو به پراڻي، منهنجو شردا سان چنتن ڪندو، اُن کي سرپشت گتي ڏيندس." ميگها پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ موٽي آيو ۽ بابا جي

ٽنڪيل مورتيءَ جي پرسان، پٽ تي لعل ترشوُل جو نشان لڳائي ڇڏيو

ٻئي ڏينهن ٻوني مان هڪ رامداسي ڀڳت آيو ۽ بابا کي نمسڪار ڪري، هڪ شنڪر جي پنڊي پيش رکي. بابا يڪدم ميگها کي چيو ته ”شنڪر پوليءَ آ ڳئي هين، اُنهين سنڀالو.“ ميگها، آنڊل پنڊيءَ تي ترشوُل لڳل ڏسي وسمئه ۾ پئجي ويو ۽ جڏهن موٽي پنهنجي واڙي ۾ آيو تڏهن ڪاڪا صاحب سنان ڪري، مٿي تي ٽوال وجهي، شري سائين ناٿ جو سمرن ڪري رهيو هو ۽ ڏٺائين ته هڪ پنڊي ڏسي رهيو آهيان جا ميگها ڀڳت کيو پيو اچي.“ ڌيان پوري ڪرڻ بعد جڏهن اُٿيو، تڏهن وري ڏٺائين ته ميگها، سندس ڌيان ۾ ڏٺل پنڊي کيو پيو اچي! باباجن ڀڳت ميگها تي مهر ڪري، اُها پنڊيءَ پنهنجي وڏي مُورتيءَ اڳيان اُستاپن ڪرائي ۽ ميگها کي لعل ترشوُل لڳائڻ جو اوُسر ڏنئي، ميگها جو وشواس دردِ ڪيو. ڀڳت ميگها ڪيترا سال لڳاتار شيوا ڪري ١٩١٢ ۾ پرلوڪ پڌاريو. سندس مرتڪ سريرَ تي باباجن پنهنجو پوتر هٿ ڦيري چيو ته ”هي منهنجو سچو ڀڳت هو.“ ۽ آڳيا ڏني ته هن جو مرتيوُ سنسڪار اسان جي خرچ سان ڪيو وڃي ۽ براهمڻن کي ڀڻ مرتيوُ ڀوڄ ڏنو وڃي. اِها آڳيا

ڪاڪا صاحب ديڪشت پالن ڪئي.

تس شيوڪ ڪي هڻ ٻلهاري،

جو اپني پـــرڀ پاوتي-

تس ڪي سوء سني من هرٽا،

جن ناتڪ پرسٽا آوٽي."

ڏورواٽي.